

"monstruoznog trojstva" u kojem je na nebu Bog, u državi kralj a u domu domaćin. Ako se izvor u ovom slučaju može lako prepoznati, nemoguće je pobrojati koliko je puta ova ideja potom bila varirana da bi postala drugima istočnik. Nevolja je u tome što se to potonje nudi kao "misao". Onaj ko pogleda makar letimice poznata mesta kod N. Velimirovića ili D. Ljotića, prepoznaće ne izvor – mesto nije citirano – ali istočnik sigurno. To će ponavljati redovno svi legitimisti-legalisti ili monarhisti, ali bi bilo pogrešno da savremeni monarhisti svi od reda misle na sličan način. Odvajanje crkve od države, recimo, prihvaćena je tekovina modernog društva i kada, na primer, Nikolaj Velimirović ponavlja "da nije dobro gde su država i Crkva odvojene", on se drži nekog istočnika i sa svojim monarhizmom očevitno nije moderni mislilac. U pitanju nije kreativna misao već ponavljanje jednog konzervativnog obrasca. Ali, ni to ponavljanje nije svuda isto – ne treba smetnuti s uma da je ovo tipično ideološko korišćenje stereotipa odnosno određenog opšteg mesta. Zagubljeni izvor – ili zanemareni izvor – nadoknađuje se nekim ideološkim istočnikom. To se opaža na širokom prostoru onoga što se imenuje kao evropska desnica pa, naravno, i onoga što se dosta neodređeno naziva nova srpska desnica. Poznati istoričar ideja, posebno ideja evropske ekstremne desnice M. Winock nudi neke repere za čitanje svih transformacija konzervativne misli. Konzervativna misao, pa s njom i misao ekstremne desnice je "čvrsta i postojana politička tendencija ali kao koncept nešto dosta slabo i neodređeno". U jednom svoj drugom delu isti istraživač naglašava da je misao "populističke ili nacional-populističke desnice uvek nešto potonje" pri čemu misli na sistem varijacija u kojem se izvorna misao gubi. I zaista, ta se tendencija može pratiti od 1796. kada se pojavljuje glasovito delo J. de Mestra pa sve do 1989. kada je Evropa obeležila dvesta godina od velike revolucije, koju su konzervativni mislioci obznanili svojim glasilom *L'Anti-89*. U jednom drugom delu pomenuti istraživač suštinu takvog trajanja stereotipa svodi na pojavu nacionalizma u kojem se koncentrišu konsekvence te "reakcionarne" misli. Važno je jedno njegovo drugo zapažanje. Da ne bi bilo zabune – jer se nacionalizam kao pojam javlja relativno kasno – on pravi razliku u poimanju nacionalizma, odnosno, nudi jednu jednu skicu tipologije nacionalizma koja često nedostaje. Naime, postoji "otvoreni nacionalizam koji je proizašao iz optimističke filozofije Prosvetiteljstva i sećanja na Revoluciju recimo kod starog Mislea ili kasnije De Gola, i zatvoreni nacionalizam koji je izraz jedne pesimističke vizije ljudskog društva". U delima eksternih desničara – kod nas posebno – primat dobija tip zatvorenog nacionalizma koji se izvodi iz konzervativne misli.

Najteže je s pomenutom granicom jer se nacionalizam pokriva rodoljubivom frazom.

Smisao konzervativne misli – u obliku nacionalizma – najčešće se manifestuje populističkim nabojem u određenim istorijskim razdobljima. To se može videti po jednom tipičnom konzervativnom klišeju koji se redovno koristi. Antisemitizam naime opstaje u sredinama u kojima jevreja više nema. Obrazac se gradi ne prema izvoru već prema nekom drugom istočniku i opstaje kao antisemitska "misao" jezika mržnje i netolerancije. Tu se pominje jedan karakterističan primer koji je sasvim jednostavan. Godine 1910. Francusku su bile zadesile velike poplave pa je i Pariz bio potopljen, izlila se Sena i s jednog kraja grada do drugog se moralo ići čamcima. Kada je voda došla do prvog sprata stana u kojem je stanovao E. Drumont – pisac čuvenog antisemitskog dela – on je tvrdio da su i za to krivi Jevreji. "Objašnjenje" je bilo utemeljeno na formalnoličkom matrici od koje on nije odstupao jer navodno na čelu velikih kompanija za eksploataciju šuma su sve sami Jevreji i oni su smišljeno sekli šumu kako bi uništili Francusku. Malo je ovaj "mislilac" mario za to što na čelu kompanija nisu bili sve sami Jevreji ali je tumačenje bilo u skladu s jednim vekovima korišćenim stereotipom – ima ga i kod starog J. de Mestra – i on je i sada aktiviran. To se mnogo vekova kasnije sreće svuda i uvek u sredinama gde Jevreja i nema i "objašnjenje" je isto – teško je naći antisemitskog borca koji se ne služi ovakvi klišeom. Za antisemitizam nisu potrebni Jevreji, a nije ih mnogo bilo ni kada je glasoviti žički vladika ispisivao svoje "misli" o Jevrejima koji su krivi za sva zla u krilu moderne civilizacije. Konzervativni stereotip je naravno uvek isti, ali nisu iste okolnosti u kojima se on primenjuje.

M. Winock je i ovde u pravu – konzervativni kliše u ključu zatvorenog nacionalizma se "redovno manifestuje ali su mu načini nejednaki" i u biti zavise od mesta i istorijskih okolnosti. Kao misao on je bez kreativne snage, ali mu je ideološka snaga nešto što se nikako ne bi smelo potcenjivati. U društvima koja imaju stabilne demokratske institucije i kontinuitet demokratskog razvoja takvi klišeji nisu